

Bursa ili

Bursa, bütün dünyaya ilham verecek kudrette bir şehirdir.

İstanbul dâhil, bütün medeniyet coğrafyalarımızda hayat bulan bütün şehirlerimizin genetik şifreleri Bursa'da saklıdır.

Dünyada, ziyaretçilerin kendini ev sahibi; turistlerin yerleşik ahali gibi hissedebileceği kaç şehir var?

Bu şehrin; ulu mabetleri, ulu hanları, meydanları, sinesinde yatan misafirleri, dağları... Hatta **ağaclarına varıncaya kadar... Anlatacak bir** hikâyesi, gün görmüşlüğü, derin bir bilgeliği vardır.

Bursa, medeniyetler geçidinin cümle kapısıdır.

Bursa; yeryüzünde hala 'şehir' kimliğini koruyan müstesna şehirlerimizden biri... Başımız, Uludağ'a yaslanıyor, ayaklarımız Marmara'da serinliyor. Hali hazırda Türkiye'nin en büyük 4. şehri. Türkiye'nin en önemli sanayi havzalarından. Tarih, inanç ve doğa turizmi bakımından yüzlerce destinasyona sahip... Uludağımız bir dünya markası... Uludağ'da serinledikten sonra jeotermal havuzlarda ısınmak... Kar ve Ateş yani... Dünyanın en zengin

mutfaklarından birinin sahibi. İskender, burada gerçek bir kral... Hanları, hamamları ve alışveriş imkanlarıyla kadim geleneklerimiz yaşıyor. En değerli varlığımız şehrimizin kimliği, karakteri...

Bursa; binlerce yıldan beri işlenerek, medeniyetimizin zarif bir pırlantası, baştan başa bir üslup, bir sanat eseri haline gelmiştir. Güzelliği; şiirlerle, şarkılarla bestelenmiş; adına şehrengizler yazılmıştır. Bursa'nın görkemli tarihi, her bir parke taşında, ulu çınarların yapraklarında yankılanmaktadır.

Bursa'yı özel kılan, yüzlerce destinasyon sıralayabiliriz. Ancak; Bursa'yı; bu kadar özel kılan, şehir kılan şey; Bursa'nın; yaşamı idrak ediş biçimi, zaman ve mekan ahengidir. Bursa; tarihiyle, doğasıyla, kimliğiyle, kişiliğiyle başka bir şehirdir.

İyi dinlersek, Ulu Cami'nin anlatıklarını duyumsayabiliriz. Hanlar

Bölgesinin dilini, Cumalıkızık'taki sükûneti, İznik'teki tevazuyu, Uludağ'daki heybeti... iyi okursak, bütün bir medeniyetimizi hülasa eden Bursa'yı kavrayabiliriz.

Ahmet Hamdi Tanpınar Beş Şehir'de, Bursa'da bildiğimiz zamandan başka paralel bir zamandan bahseder. Yani, Bursa'da zaman bile, kendine mahsus bir ritimle akar. Soyut bir kavram olmaktan çıkar, elle tutulur, gözle görülür hale gelir.

Medeniyetler Geçidi ve Cümle Kapısı

Her şehrin, ziyaretçilerine vaat ettiği bir şeyler muhakkak vardır. Hele güneşin gördüğü en büyük medeniyetleri besleyen, büyüten, analık eden Anadolu'muzun şehirleri, kelimenin tam anlamıyla, bir medeniyetler geçididir. Bursa, bu medeniyetler geçidinin belki de cümle kapısıdır.

Hepimiz, dünyayı geziyoruz. Giderek birbirine benzeyen kentleri gördükçe içimiz daralıyor. Yalnızlık büyük gökdelenlerin arasında bir çaresizlik olarak yaşanıyor. Başta söyledim, bütün hoyratlıklara rağmen Bursa; hala şehir kimliğini koruyor, şehir kültürü üretiyor.

Ziyaret için gittiğiniz bir şehirde ev sahibi; turist olarak bulunduğunuz bir kentte ne kadar yerleşik olabilirsiniz. Bursa; ziyaretçilerin kendini ev sahibi; turistlerin yerleşik ahalî gibi hissedebileceği harikulade bir şehir. Burada hala komşuda pişen bize de düşüyor.

İstanbul dâhil, bütün medeniyet coğrafyalarımızda hayat bulan bütün şehirlerimizin genetik şifreleri Bursa'da saklıdır. Bursa; giderek kentleşen Türk şehirlerinin, fihristi, önsözü ve nihayet atasıdır. Bursa, Ulu Şehirdir. Bursa bütün dünyaya ilham verecek kudrette bir şehirdir. Sizi, bir tablonun hem ressamı, hem fırçası, hem de ışığı haline getiren; algılar, duyumsayılar, yeni kavrayışlar dünyasıdır. Bu dünyayı keşfetmek; insanın kendini bulması gibi heyecan verici...

Coğrafya

Marmara Denizi'nin güneydoğusunda yer alan Bursa doğuda Bilecik, Adapazarı, kuzeyde Kocaeli, Yalova, Marmara Denizi, güneyde Kütahya, batıda Balıkesir illeriyle çevrilidir. Denizden yüksekliği 155 metre olan Bursa'nın yüzölçümü 10.882 km²'dir.

Bursa doğal bitki örtüsü açısından zengin bir ildir. Bursa ilinde dağlar genellikle doğu-batı yönünde uzanan sıradağlar şeklindedir. Bursa topraklarının %17'sini ovalar oluşturmaktadır. Bunlardan en önemlisi Bursa Ovası'dır. Verimli topraklarıyla Yenişehir, İnegöl, Karacabey, Orhangazi ve İznik ovaları da bitkisel üretimin yoğunlaştığı yerlerdendir.

Bursa, genelde ılıman bir iklime sahiptir. Ancak, iklim bölgelere göre de değişiklik göstermektedir. Kuzeyde Marmara Denizi'nin yumuşak

ve ılık iklimine karşılık güneyde Uludağ'ın sert iklimi ile karşılaşmaktadır. 1961 yılında Milli Park ilan edilen Uludağ Milli Parkı eşsiz güzellikleri, flora ve faunasının zenginliği ile kış turizminin yanı sıra yaz aylarında da, kampçılık, trekking ve günübirlik piknik etkinliklerine olanak sağlamasıyla yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekmektedir. Bu özellikleri ile Uludağ dört mevsim turizme hizmet veren bir doğaya sahiptir.

İlin Öne Çıkan Özellikleri

Bursa ilinin nüfusu, 2014 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 2.787.539'dur. İlin nüfus yoğunluğu ise km² başına 263 kişidir.

2015 yılı ihracat rakamlarına baktığımızda Bursa İstanbul'dan sonra Türkiye'nin ikinci, ithalatta ise İstanbul, Kocaeli, Ankara ve İzmir'den sonra gelmektedir.

Bursa'nın önemli bir avantajı da ulaşım kolaylığıdır. Bursa, deniz, hava kara yolu ulaşım ağında; Ankara-İzmir'in ortasında, deniz yoluyla İstanbul'a ulaşılan stratejik bir şehirdir.

Hızlı şekilde artan iç göç ve ilin sanayi kenti olması özelliğinden dolayı Bursa ilinde, ilin her geçen yıl artan nüfusu ile birlikte eğitim öğretim hizmetlerinde de artış gözlenmektedir. 2002-2003 eğitim öğretim yılında il genelinde toplam 666 okul eğitim öğretim hizmeti verirken, bu sayı bugün 1.500'e yükselmiştir.

Bursa il merkezinde, Uludağ Üniversitesi, Bursa Teknik Üniversitesi ve Bursa Orhangazi Üniversitesi (vakıf) olmak üzere 3 adet üniversite bulunmaktadır.

Toplam 1.088.638 ha alana sahip olan Bursa ilinin, %33,5'ini (365.217 hektarını) tarım yapılan araziler kaplamaktadır.

Bursa'nın bugünkü ekonomik yapısı içerisinde, ülke ekonomisini temsil eder mahiyetteki temel sektörlerin başında tekstil gelmektedir. Tekstil sektörü geçmişten günümüze, Bursa'nın geleneksel endüstri dokusunda, odak sayılabilecek bir görünüm sergilemektedir.

Bursa'nın ticaret, sanayi, tarım, turizm ve hizmet sektörlerinde meydana gelen hızlı gelişmeler, istihdamda da önemli artışlar meydana getirmiştir.

İlin zengin yeraltı kaynakları da sanayisinin gelişmesinde etkili olmuştur. Metalik madenler bakımından ildeki önemli metalik madenler altın, antimon, bakır-kurşun, çinko, krom, nikel, manganez, molibden ve volframdir.

Bursa, sosyo-ekonomik canlılığıyla bir ticaret ve sanayi merkezi olmasının yanı sıra zengin tarihi ve kültürel birikimiyle de çok önemli bir kültür ve turizm merkezi konumundadır.

BURSA'NIN TURİZM DEĞERLERİ

Mehmet GÜLER

Bursa, turizmin bütün alanlarının yapılabildiği ender turizm destinasyonlardandır.

Bursa'da termal, sağlık, kültür-tarih-inanç, doğa ve alternatif turizm (mağara, yayla, trekking, hiking, kamp karavan, kaya tırmanışı, olta balıkçılığı, rafting, off-road, kuş ve botanik gözlemi) iş turizmi, su ve çim kayağı, kış kayak-kongre ve deniz turizmi gibi turizm aktiviteleri yapılabilmektedir.

Bursa'nın turizm değerlerinin genel hatları şu şekildedir:

1. Doğa ve Alternatif Turizmi

Mağara Turizmi: Ayvainsi Mağarası-Ayini Mağarası-Hilmiye Mağarası

Rafting Turizmi: Kocasu (Keles)-Emet Çayı (Büyükorhan)-Misi Köyü

Safari Turizmi: Uludağ Sarıalan-Bakacak Mevkii-Softaboğan Deresi

Trekking Turizmi: Uludağ Göller Bölgesi-Softaboğan, M.Kemalpaşa Muradiyesarnıç-Suuçtu Mevkii arasındaki parkur alanları, Cumalıkızık-Kanlı Gölet Şelalesi-Kilise Dere Şelalesi, Oteller Bölgesi-Cennetkaya Tepesi-Zirve Tepe-Teferrüç-Kadıyayla-Maksem-Süleymaniye Köyü, Keles Kocayayla-Alaçam Yaylası

Doğa Turizmi: Suuçtu Şelalesi-Saitabat Şelalesi-Kösheoroz Şelalesi-Aras Şelalesi-Oylat Şelalesi-Softaboğan Şelalesi-Kürekliidere Şelalesi-Sadağ Kanyonu

Sportif Turizm Faaliyetleri: Su Kayağı (Sukaypark) Suüstü deniz araç alanı (Kumla) Su Sörfü (İznik Gölü) Yamaç Paraşütü (Nilüfer Fadıllı Köyü, Gürsu ve M.Kemalpaşa Çördük Köyü)

Kuş Gözetleme: Eskikaraağaç-Uluabat

Yayla Turizmi: İznik Avdan Yaylası-Sansarak Yaylası-Elmalı Yaylası- Keles Kocayayla-İnegöl Boğazova-Büyükorhan Gözede Yaylası- Görecik Yaylası-Soğukpınar-Kirazlı-

yayla-Kocakovacık- Orhaneli Gölcük
Yaylası-İnegöl Kıran

Kamp-Karavan Turizmi: Misi Köyü

2. Termal Turizmi

Bursa, şifalı sıcak suları, kaplıcaları ve modern spalarıyla bir termal turizm şehridir. Çekirge termal oteller bölgesi (Çekirge Meydanı) Oylat Termal Bölgesi, Orhaneli sıcak suları, Mustafa Kemalpaşa Tümbüldek Termal Turizm Merkezi, Dağyenice Termal Turizm Merkezi

3. Kültür ve İnanç Turizmi

Kültür ve inanç turizmi İslamiyet öncesi ve İslamiyet dönemi şeklinde ayrılabilir.

İslamiyet öncesi inanç ve kültür turizmi kapsamında, İznik-Trilye-Gölyazı tur güzergahıdır.

İznik: Açık hava müzesi özelliğinden dolayı Unesco Dünya Miraslar listesine adaylığı kabul edilen, Hristiyanlık dünyasının en önemli 10 merkezinden biri olan ve Hristiyanlık inancı için çok önemli kararların alındığı I.veVII. Konsilin yapıldığı çok

önemli bir inanç ve kültür turizm destinasyonudur.

Trilye: Konsillerde alınan kararlara karşı çıkararak İznik'ten ayrılan 3 papazın kurduğu, Bizans Rum mimarisini yansıtan evleri ve kiliseleri ve tarihte ilk resimli kilisesinin bulunduğu destinasyondur.

Gölyazı: Apolyont gölüne bir iskele gibi uzanan bir yarım ada ve köprü ile bağlanan bir ada köyü olan Gölyazı, Kiliseleri ve orjinal Rum evleri ile güzergahın son durağıdır.

İslamiyet dönemi inanç ve kültür turizm güzergahı:

UNESCO Dünya Miraslar listesine alınan Külliye (Batıdan doğuya doğru I.Murad Külliyesi, Muradiye Külliyesi, Osmangazi ve Orhangazi Türbeleri ve Tophane, Yeşil Külliyesi, Emir Sultan Külliyesi, Yıldırım Beyazıt Külliyesi, hanlar bölgesi, kapalı çarşı ve müzeler (Karagöz-arkeoloji-kent müzesi-Türk İslam eserleri müzesi, vb.)

Erken Osmanlı Dönemi mimarisini örnekleyen Cumalıkızık köyü 700 yıllık geçmişi, otantik atmosferi, tarihe tanıklık etmiş dokusuyla, geleneksel Türk evi mimarisinin günümüze ulaştığı ender yerleşimlendendir.

4. Uludağ Kış Kayak Turizmi

Türkiye'nin ilk ve en büyük Kış turizm merkezi olan Uludağ oteller bölgesi I. ve II. Gelişim Bölgesi olarak iki kısma ayrılmıştır.

II. Gelişim Bölgesi 1986 yılında Bakanlar Kurulu kararıyla turizm merkezi ilan edilmiştir. Uludağ'ın 180 hektarlık alanında kayak ve kış turizmi yapılmaktadır.

5. Deniz Turizmi

Bursa'da Karacabey sahili, Trilye-Eşkel Sahili, Mudanya, kumsaz, kumla, kurşunlu İznik Gölü gibi alanlarda 22 adet denize girilebilen plaj bulunmaktadır.

6. Kongre Turizmi

1659 kapasiteli Osmangazi, 813 kol-tuk kapasiteli Orhan Gazi, 500 kişi kapasiteli Hüdavendigar salonu ve toplam 11 adet salonuyla Merinos Kongre Kültür Merkezi Türkiye'nin en büyük 3. Kongre merkezidir.

Uludağ 2.Gelişim bölgesinde bulunan turizm işletme belgeli otellerde kongre ve fuar etkinlikleri yapılmaktadır.

Yemek Aşkıyla Düştüm Kültürle Soslanmış Sanat Yoluna

Mukaddes KILIÇLAR

Bilindiği gibi gastronomi turizmi, daha önce yaşanmamış bir yiyecek ve içecek deneyimi yaşamak için seyahat davranışlarının güdülenmesine önemli ölçüde yardımcı olan bununla birlikte müstesna tatları tabaklarında görmek isteyenlerin ve yahut daha önce tattıkları ve damaklarında kalan bu tadın peşinden gidenlerin ya da yeni tatların keşfini muhayyilelerinde zenginleştirerek yollara düşmeyi göze alanların icra ettiği bir turizm şeklidir. Gezilerinde gastronomi turizmi ürünleri ile tanışan turistler, bu kazanımlar

sayesinde motive olmakla birlikte bulundukları destinasyonun yemek kültürüne ve dolayısıyla yöre adetlerine de hâkim olmaktadır. Destinasyonlarda kullanılan özellikli yöresel bir tat ya da ürün, tatil sonrasında da turistlerin sürekli olarak o bölgeyi hatırlamasını sağlamaktadır. Yeme-içme ile ilgili aktiviteler de etkileşim için bir araç haline geldiğinde, başarılı bir gastronomi turizmi ve destinasyon markalaşması için gerekli basamaklar oluşmuş demektir. Ayrıca yöresel lezzetleri tatma ve deneyimleme duygusu, seyahatin

temel motivasyon faktörü olabileceği gibi toplam deneyimin ikincil amacı olarak da görülebilmektedir. Dünya turizm hareketlerinden bazı kişilerin sadece yeni mutfakların lezzetlerini tatmak için seyahat ettiğini görmekteyiz. Zaten gastronomi turizmi, restoran ve otellerde turistler için yemeklerin hazırlanmasından ziyade, yerel yiyecek ve içeceklerle ilgili deneyim yaşamak amacıyla turistlerin seyahat etmesidir.

Gastronomi turizmini bir piramit olarak düşünürsek bu piramidi oluşturan ana unsurlar; tarım, kültür ve

turizmdir. Tarım ürünü, kültür tarihi ve otantığı, turizm ise alt yapıyı ve hizmetleri sağlar. Bu üç sacayağının, tabi ki güvenlikle birlikte, sağlam ve nitelikli olması gastronomi turizminin oluşması ve gelişmesi için olmazsa olmaz şartlarıdır.

Yemek kültürü, bir toplumun kendisini ve yaşama tarzını ifade eden zaman zaman da statü sembolü olan daimi kültürel miras elçimizdir.

Önceleri sadece yaşamak için yemek yeme alışkanlıkları ve anlayışlarının günümüzde lezzetlerin cazibesi, imajı, markalaşması ve sanatsal bir şölen halinde sunumu gibi unsurlar çok daha değer kazanmıştır. Gastro turistler için de gittikleri destinasyonların ve oradaki lezzetlerin markalaşmasının çok önemli olmasının yanında bu özellikler yöre destinasyonunun pazarlanmasında da çok etkili bir unsurdur...

Dünyada ve ülkemizde daha önce birbirinin taklidi olan turizm destinasyonu çalışmaları yerine, bugün turizm hareketleri farklı ve yöresel etmenler üzerine yoğunlaşmaya başlamıştır. Artık şehirlerin belirli bir yaşam tarzı eşliğinde sunulduğu marka değerlerin oluşturulduğu, deniz-kum-güneş klasiğinden sıyrılarak farklı şekil ve türlere dönüşen turizm hareketliliğinden Bursa da etkilenmiş ve şehrin turistlere etkin bir şekilde pazarlanabilmesi için hedef kitleye uygun ürün ve hizmetler geliştirerek sunmanın gerekliliği idrakiyle, özellikle son birkaç yılda, turizmin çeşitlenmesi noktasında önemli aşamalar kat edilmiştir.

Malumumuz turistlerin turistik hareketlerinde seyahat edecekleri destinasyonları seçme nedenleri çeşitli farklılıklar arz etmektedir. Bazıları doğal ve tarihi güzellikler için, bazı-

ları festivaller veya kültürel çekiciliklerden dolayı destinasyonu tercih etmektedir. Bunların hepsinin üzerindeki tercih unsuru şehrin imajı, markası, markalaşmış ürünleri, uluslararası festivalleri ve bu minvalde diğer etkinliklerinin olmasıdır.

Ayrıca Bursa'da bu talepleri karşılayabilecek birçok unsurun bir arada mevcut olması da bizim en büyük zenginliğimiz ve avantajımızdır. Zaten turistik bir şehrin genel olarak sunabileceği ürünler ve hizmetler; şehirdeki faaliyetler, tiyatrolar, gösteriler, müzeler, konserler, spor faaliyetleri, eğlence mekanları, kongreler, festivaller, şehrin canlılığı,

yerel gelenekler, folklor, diller, güvenlik, yerel yaşam, yerel lezzetler, halkın yaşam tarzı, kentin fiziksel ve sosyokültürel özellikleri, otelleri, yeme-içme özellikleri ve cazibeleri, seyahat acenteleri, alış-veriş merkezleri ve pazarlar, şehre ulaşılabilirlik, enformasyon ve bilgilendirme ofisleri, otopark olanakları vb.leridir. Bursa ve bütün şehirlerimizde tüm bu unsurların iyi bir şekilde organize edilip etkili bir sunumla değerlendirilip işlevselliği ve niteliği geliştirilerek pazarlanması gerekmektedir.

Şehir pazarlaması kapsamında Türkiye'de ön plana çıkan şehirlerin ara-

sında bulunan Bursa kendisini, hedef kitleye sahip olduğu tarihi kültürel çekiciliğinin yanı sıra yöresel lezzetleri, iş-sanayi dünyası, termal suları, sağlık turizmi, kongre turizmi, festivaller alanında, muhteşem doğasıyla birlikte pazarlamaktadır.

Tüm bu unsurlar ve değerlerin içerisinde dünya turizm hareketlerinde turistlerin yüzde 88,2'si için destinasyon tercihinde yemeğin çok önemli olduğu tespiti yapılmıştır. Durum böyle olunca her şehirde lezzet duraklarının (spesiyal menülerin marka tatların şehir ve kültürle bütünleşmiş lezzetlerin, sokak yemeklerinin) ihtiyacı hasıl olmuştur...

Yapılan araştırmalar sonucu Türkiye'ye gelen turistlerin kişi başı yeme-içmeye harcadığı rakam toplam harcamanın yüzde 19'luk payını, yani 157,5 dolar olmasına karşın yurt dışına giden Türklerin yaptığı yeme-içme harcaması ise 194 dolarlara ulaşmaktadır. Bu da toplam harcamanın yüzde 28-30 luk paya denk gelmektedir. Bu farkın nedeni bizdeki her şey dahil sistemi, ayrıca gastronomi turizminin sistematik bir düzene oturmamasıdır.

Gastronomi turizmi yeterince geliştiğinde gastro turist sayısı da artar bu da kişi başı ödenen hesabı da arttıran en önemli faktördür. Araştırmalarda, gastronomi turistleri genellikle ortalamanın üzerinde geliri olan, eşleriyle birlikte seyahate çıkan ve 30 ile 50 yaş aralığında bulunan, seyahat başına ortalama 1200 Dolar harcayan ve bu harcamanın üçte birini yani 450 dolarını da yiyecek- içeceği harcayan kişilerden oluştuğu, tespit edilmiştir.

Gastronomi alanı, dünyadaki katma değerli en önemli alternatif turizm alanıdır. Her şehir bu alandaki potansiyelini fark eder, markalaşması ve pazarlanması için el birliğiyle çalışırsa nitelikli gastro turistleri şehirlerine çekerler. Uluslararası yemek etkinlikleri organize edilir ve coğrafi işaretli ürün sayısı da artırılırsa bu turlar her yıl artarak şehrimize-ülkemize, kat be kat, katma değer kazandıracaktır.

Yapılan araştırmalardan Türkiye’de coğrafi işaretli ürün sayısının 124 olduğunu, yemekte tescil liderinin Erzurum olmakla birlikte Bursa’nın da 4 ürünün coğrafi tescili bulunduğunu görmekteyiz. Bunlar; Gemlik Zeytini, İnegöl Köfte, Kemalpaşa Tatlısı, Mustafa Kemalpaşa Peynir Tatlısı’dır. Tescil için sırada bekleyen başka bir ürünümüz görünmemekle birlikte tescile layık olan bir çok yöresel lezzetlerimiz mevcuttur.

Gastronomi turizminde tüm şehirlerimizin ve Bursa’nın hak ettiği yerde olması için gastronomi dernekleri, esnaflar, bürokratlar, yerel yönetimler,

turizm işletmeleri, okulların ilgili branşları, yerel lezzet ustaları şehir ve köylerdeki usta ve yerel aşçıları da içine alacak bir komisyonun acilen kurularak profesyonel bir ekip kontrolünde gastronomi haritası çıkarılmalı, dünya standartlarında gastronomi destinasyonları oluşturulmalı, buralara turlar ve yeme-içme festivalleri düzenlenerek il bazındaki yöresel lezzetlerin ortaya çıkarılmasının sağlanmasının yanı sıra aşçılık okulları ve gastronomi yüksekokullarının sayısı artırılmalıdır.

Bursa ve diğer şehirlerin tanıtımlarında da, kültürel mirasının yanında yerel lezzetlerinin de tanıtımına ağırlık verilerek bu alandaki çalışmalara daha hızlı ve nitelikli bir ivme kazandırılmalıdır.

Bursa’nın başlıca lezzetlerine değinecek olursak, bunlar:

- Dede Çorbası
- Balık Çorbası
- Sipsi
- Bursa Kebabı (İskender Kebap)

- Beğendili Kebap
- Pideli Köfte
- İnegöl Köfte
- Dik Dik Kebabı
- Cevizli Lokum
- Tahinli Pide
- İncir Dolması
- Sütlü Kabak Yemeği
- Ayva Tatlısı
- Kestane Şekeri
- Mustafa Kemalpaşa Tatlısı
- Dilber Dudağı
- Cennet Künkü
- Loknor Börek (Ciğerli Börek)
- Ciğer Sarması
- Damat Paçası
- Enginar Dolması
- Etli Erik
- Gelincik Böreği (Çarşaf Böreği)
- Keles Güveci
- Keşkek
- Silor
- Yumurta Dolması
- Zeytinyağlı Kestaneli Lahana Dolması

Bursa Osmanlı devletini kuran şehirdir. Zira Osmanlı Devleti burada devletleşmiş, buradan İstanbul'un fethi hazırlanmış, bu şehirde yetişenler İstanbul'un payitaht olmasını sağlamışlardır. Batı Anadolu'da Söğüt civarlarında yerleşen Osman Gazi o dönemde civar yerleşim yerlerinde bulunan Bizans tekfurlarını birer birer ortadan kaldırmaya başlamıştır. Onun amacı gaza idi. Bu uğurda savaşmaya devam etmiştir. Sadece gaza ile uğraşmayıp, aynı zamanda Edebalı ve Dursun Fakih gibi danışmanlarından ilim ve devlet yönetimi konusunda gerekli bilgilerle de donatılmıştır.

Osman Gazi 1303 tarihinde Dimbos Savaşı'ndan sonra Bursa'yı abluka altına aldı ve Bursa tekfuru surlarla çevirili şehirde uzun süre direndi. 1324 tarihinde vefat etmeden önce, oğlu Orhan'a "Gümüşlü Kube" denilen yere defnedilmesini vasiyet etmiştir. Nitekim oğlu Orhan; 1326 tarihinde Bursa'yı fethettikten hemen sonra babasının naaşını vasiyeti gereği bugünkü Tophane denilen yerde bulunan eski bir manastırın bir bölümüne defnetmiştir. Osman Gazi Türbesi denilen yer 1855 depreminde hasar görmüş ve Sultan Abdülaziz tarafından tamir edilmiştir. Türbede Osman Gazi dışında oğlu Alaaddin Bey, Orhan Gazi'nin eşi Asporça Hatun hane-

Osmanlıyı Kuran Şehrin Sultanları

Doç. Dr. Hasan Basri ÖCALAN

dandan başka kimselerin de sandukaları vardır.

Osman Gazi'nin 1324 senesinde vefat etmesi üzerine yerine oğlu Orhan tahta geçmiştir. Osman Bey'in altı oğlundan biridir. Ağabeyi Alaaddin Bey onun lehine beylikten feragat etmiştir. Bunun üzerine 1324 yılında Osmanlı sultanı olmuştur. Bursa'yı fethederek, Osmanlı'nın payitahtı yapmıştır. İznik, İzmit, Karesi (Balıkesir) gibi şehirleri Osmanlı topraklarına katan Orhan Gazi zamanında Rumeli'ye geçilmiştir. İznik'te kurduğu Orhan Medresesi'nin başına Davud-ı Kayserî gibi bir âlimi tayin ederek Osmanlı ilim zihniyetinin beslenme kaynaklarını tayin etmiştir.

Orhan Gazi devrinde başta Bursa olmak üzere fethedilen şehirlerde birçok mimari eser yapılmıştır. Bunların başında Hisar içinde Ma-

nastır Medresesi ile sur dışındaki Orhan Külliyesi yer almaktadır. Onun döneminde birçok devlet ileri gelenleri Bursa'da sur içinde mescidler ve başka hayır eserleri yaptırarak şehrin imarına katkıda bulunmuşlardır. 1327 tarihinde ilk Osmanlı parasını Bursa'da bastırmıştır. 1362 senesinde vefat eden Sultan Orhan Gazi, babasını türbesinin doğu tarafına defnedilmiştir. Türbesinin zemininde Bizans mozaikleri vardır. Türbenin ortasında Orhan'ın büyük sandukası yer alır. Türbede Orhan Gazi'den başka eşi Nilüfer, oğlu Kasım ve hanedan mensubu kimselerin sandukaları yer almaktadır. Orhan Gazi döneminde, onun tarafından yaptırılan mescid için yazılan ve günümüzde Şehadet Camii doğu kapısına asılan kitabede onun için "Büyük emir, mücahid ve gaziler sultanı" gibi sıfatlar kullanılmıştır.

Orhangazi Türbesi

Gazi Orhan Camii

Sultan II. Murat Türbesi

Osmangazi Türbesi

Murad Hüdavendigâr, babası Orhan'ın vefatıyla Osmanlı sultanı olmuştur. Orhan Gazi'nin oğlu olup 1326 tarihinde dünyaya gelmiştir. Orhan'ın büyük oğlu Gazi Süleyman Paşa erken yaşta vefat ettiği için taht sırası kendisine gelmiş ve 1362 tarihinde tahta oturmuştur. O dönemde başta Balkanlar olmak üzere Anadolu'da birçok yer Osmanlı topraklarına katılmıştır. 1389 yılında Kosova Meydan muharebesinin hemen ardından şehit edilmiştir. İç organları Kosova'da, bedeni ise Bursa'ya getirtilerek türbesinin olduğu yere defnedilmiştir. Savaş meydanında şehit olan bu Osmanlı sultanı için biri Kosova'da, diğeri Bursa'da Çekirge semtinde olmak üzere iki türbe yaptırılmıştır.

Özellikle Balkanlar'ın fethine ve imarına büyük önem vermiştir.

Bursa'da Çekirge semtinde yaptırdığı külliye, cami, üst kat medrese, imaret, hamam ve türbeden oluşmaktadır. Özellikle 1389 senesinde-

ki Kosova Savaşı öncesi yaptığı dua oldukça önemlidir. Kitaplarda farklı olarak anlatılan duanın bazı cümleleri şöyledir:

“Ya Rabbi! Senin aşkına yüz sürdüğüm şu anımda bana yardım et, milletime karşı yüzümü kara çıkarma. Yardımını benden ve askerlerimden esirgeme. Askerlerime benî siper et, onları zafere, benî şehadete ulaştır. İslam'ın mülkünü yok etme. Benî kurban et. Ben günahkâr bir kulunum. Benim günahlarımın çokluğu yüzünden nusretini üzerimizden kaldırma. Bu ordu Senin ordudur. Senin rızan için cihad etmektedir. Yardım eyle ya Rabb!”

Murad Hüdavendigâr'ın Kosova meydanında şehit olması üzerine devletin başına I. Bayezid geçmiş tir. 1354 yılında Bursa'da doğmuştur. I. Murad'ın büyük oğlu olup, annesi Gülçiçek Hatun'dur. 1381 yılı civarında Germiyanoglu Süleyman Çelebi'nin kızı devlet Hatun ile evlendi ve hanımının çeyizi olarak bırakılan topraklara sancakbeyi tayin edildi. Frenkyazısı Savaşı'nda göstermiş olduğu başarı ve atılganlık sebebiyle “Yıldırım” lakabını almıştır. 1389'daki Kosova Savaşı'nın kazanılmasında büyük yararlılıklar göstermiştir. Bu başarılarından dolayı savaşta ağır yaralanan babası I. Murad, onu yerine padişah olması için vasiyet etmiştir. I. Murad şehit olunca babasının yerine padişah olmuştur. 1393-94 yıllarında Rumeli'nde fetihlerde bulundu ve İstanbul'u kuşatmak üzere Anadolu Hisarı'nı inşa etmiştir. 1396 yılında Niğbolu Savaşı'nda Haçlı orduların yendi ve Bulgaristan'ı Osmanlı topraklarına kattı. 1402 tarihinde Ankara Savaşı'nda Timur'a yenildi ve esir düştü.

1403'de vefat etti ve cenazesi Bursa'ya getirilerek, oğlu Süleyman Çelebi'nin yaptırdığı türbeye defnedilmiştir.

Bursa'da Yıldırım semtinde yaptırdığı Külliyesi cami, hamam, imaret, medrese gibi hayır eserlerinden oluşmaktadır. Bursa'da yaptırdığı Darüşşifası o dönem için Osmanlı'nın en önemli tedavi kurumudur.

Bursa merkezde inşa ettirdiği 20 kubbeli Ulu Cami'nin açılış hutbesini Somuncu Baba olarak bilinen Hamidüddin Aksarayî okumuştur.

Bu açılışta Yıldırım'ın damadı Emir Sultan ve dönemin meşhur alimleri de bulunmuştur. Kazerûnî Zâviyesi gibi önemli eserler yaptırarak

bunlar için vakfiyeler düzenlemiştir. Bunların dışından da fethettiği yerlere hayır eserleri yaptırmıştır.

Yıldırım Bayezid'in ölümünden sonra Osmanlı'da "Fetret Dönemi" diye nitelendirilen ve yaklaşık 12 yıl süren bir dönem başlamıştır. Bu dönemde şehzadeler arasında taht kavgası olmuş ve buradan başarıyla çıkan Çelebi Mehmed; Osmanlı'yı yeniden toparlamaya başlamış ve "İkinci kurucu" olarak nitelendirilmiştir.

Çelebi Mehmed, Yıldırım Bayezid'in oğlu olup bazı rivayetlere göre Germiyan beyi kızı Devlet Hatun'dan 1386 veya 1387 yılında dünyaya gelmiştir. Yıldırım'ın dördüncü oğludur. On iki yaşında iken lalası Bayezid Paşa ile 1399 yılında Amasya, Sivas, Tokat ve Ankara'yı içine alan Danişmendli vilayetine vali tayin edilmiştir. Yıldırım Ba-

yezid'in Ankara Savaşı'nda yenilmesinden sonra kardeşleri Musa, İsa, Kasım ve Süleyman ile yaptığı mücadeleden galip çıkarak 1413 yılında Edirne'de Osmanlı tahtına oturmuştur. 1421 yılında vefat ettiğinde Bursa'da adına yaptırılan meşhur Yeşil Türbe'ye defnedilmiştir. Çelebi Mehmed'in Murad, Mustafa, Kasım, Ahmed, Yusuf ve Mahmud adında altı oğlu ile yedi kızı vardır.

Birçok mimari eser yaptıran Çelebi Sultan Mehmed'in en büyük eseri Bursa'daki Yeşil Külliye'dir. Külliye cami, medrese, imaret, türbe ve hamamdan oluşmaktadır.

Ulu cami

Bursa'da medfun altıncı Osmanlı sultanı II. Murad'dır. Çelebi Mehmed'in oğlu olarak 1404 yılında Amasya'da doğmuştur. 12 yaşında Amasya merkezli Rum vilayeti Beylerbeyi olmuştur. Beylerbeyi iken, İzmir civarında ortaya çıkan Börklüce Mustafa İsyanı'nı bastırmış, daha sonra da Amasya taraflarında Kara Tatarların çıkardığı kargaşayı da bertaraf etmiştir. Babası Çelebi Mehmed ölüm döşeginde iken oğlunu Bursa'ya çağırması, ancak II. Murad Bursa'ya varmadan babası vefat etmiştir. 25 Haziran 1421 tarihinde 17 yaşında tahta oturmuştur. Sırbistan ve Eflak bölgelerini Osmanlı topraklarına katmıştır. Sultan II. Murad kendi döneminde Osmanlı topraklarında gereken huzuru sağladığını düşünerek, 1444 yılında tahtı oğlu II. Mehmed'e bırakmıştır. II. Mehmed'in tecrübesizliğinden istifade etmek isteyen Haçlı orduları Osmanlı'ya savaş açmışlardır. Durumun ciddiyetini anlayan Osmanlı üst bürokrasisi II. Murad'ı yeniden tahta çıkmaya ikna etmiş ve sultan yeniden Osmanlı tahtına oturmuştur. Varna Savaşı'nda Haçlı ordularını yenen ve Haçlı tehlikesini ortadan kaldıran II. Murad 1451 yılında Edirne'de vefat etmiş, cenazesi Bursa'ya getirtilerek Muradiye Camii bahçesindeki mütevazı türbesine defnedilmiştir. Vasiyeti

Cem Sultan Türbesi

gereği türbesinin üstü açık bırakılmış ve yanına ailesinde hiçbir kimse defnedilmemiştir. Yazdırdığı vasiyetnamesinde, kendisine ait iki değerli yüzüğün vefatından sonra satılmasını ve bunların bedeli ile türbesinde Kur'an okutulmasını yazdırmıştır. Devrinde kültür ve edebiyat konularına ve imar işlerine büyük önem vermiştir ve "Ebu'l-vakf" olarak anılmıştır. Muradiye semtindeki cami, imaret, medrese, hamam ve türbeden oluşan külliye en büyük hayır kurumudur.

Bursa, yukarıda haklarında bilgi verilenlerden başka bir sultanı

daha bağrında barındırmaktadır, o da Cem Sultan'dır. Fatih Sultan Mehmed'in oğlu olup, 1459 tarihinde Edirne'de doğmuştur. Yetiştirilmesi için Kastamonu'ya sancak beyi olarak gönderildi. Babasının vefat ve kardeşi II. Bayezid'in tahta geçmesi üzerine kendisi de hak iddiasında bulunmuştur. Bursa'ya gelerek, şehri almış, burada on sekiz gün saltanat sürmüştür. Adına hutbe okutmuş, para bastırmış, ancak 1481 senesinde Yenişehir'de ağır bir yenilgiye uğramasıyla, bu tarihten sonra macera dolu bir hayata başlamıştır. 1495 senesinde vefat etmiştir. Naaşı 1499 senesinde Osmanlılara teslim edilen Cem, Bursa'da Muradiye'de son derece süslü türbeye defnedilmiştir. Henüz küçük yaşta Edirne Sarayı'nda özel ders almaya başlayan Cem Sultan'ın Divanı vardır.

Cem Sultan'dan
başka Kanuni Sultan
Süleyman'ın oğlu
Şehzade Mustafa gibi
kimselerin türbelerinin
de yer almasından dolayı
Muradiye "sabrın acı
meyvesi" olarak tavsif
edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Ayverdi, Ekrem Hakkı, "Yıldırım Bayezid'in Bursa Vakfı ve Bir İstibdalnâmesi", *Vakıflar Dergisi*, Sayı: VIII (1969), s. 37-46.
- Ayverdi, Ekrem Hakkı, *Osmanlı Mi'mârîsinin İlk Devri*, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1989, C. II.
- Çetin, Osman, *İlk Osmanlı Hastanesi Bursa Yıldırım Dârüşşifası*, Göz Nurunu Koruma Vakfı, İstanbul 2006.
- İnalıcık, Halil, *Kuruluş Dönemi Osmanlı Sultanları*, İSAM, İstanbul 2010.

Kepecioğlu, Kâmil, *Bursa Kütüğü*, Hazırlayanlar: Hüseyin Algül ve diğerleri, Bursa Kültür A.Ş. Bursa 2009, CI-IV.

Lowry, Heath W., *Erken Dönem Osmanlı Devleti'nin Yapısı*, çev. Kıvanç Tanrıyar, İstanbul 2010.

Öcalan, Hasan Basri, "Sultan I. Murad'ın İmaret Vakıfları", *Bursa'da Yaşam*, Aralık 2008, s. 24-27.

Öcalan, Hasan Basri, "Sultan İkinci Murad'ın Vasiyetnâmesi", *Sultan II. Murad ve Dönemi*, Hazırlayan: İsmail

Yaşayanlar, Osmangazi Belediyesi, Bursa 2015.

Pay, Salih, *Kuruluşundan Günümüze Yeşil Külliyesi*, Bursa Büyükşehir Belediyesi, Bursa 2010.

Sevim, Sezai, "Sultan I. Murad'ın Vakıfları", *Bursa'da Yaşam*, Aralık 2008, s. 54-58.

Şakiroğlu, H. Mahmut, "Cem Sultan", *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, cilt: VII, s. 283-284.

Asil Bir Bey Kızı, Vakur ve Güçlü Bir Padişah Eşi, Mahzun Bir Padişah Annesi, Bir Mevlana Celaleddin Torunu: DEVLET HATUN

Dr. Abdulah DAMAR

Devlet Hatun, Anadolu'da Selçuklu Türk Devleti yıkıldıktan sonra Germiyanogulları Beyliği'nin ikinci hükümdarı Süleyman Şah'ın 1365 yılında Kütahya'da doğan kızıdır. Mevlana Celaleddin-i Rumi'nin oğlu Veled Çelebi'nin kızı Abide Muthahara Hatun'un Germiyan Beyi Süleyman Şah ile evliliğinden Devlet Hatun dünyaya geldi. "Devlet" ismi, güç, kuvvet, nüfuz, servet ve baht manalarına gelmektedir.

1378'de Devlet Hatun Şehzade Beyazıt ile evlendi. Süleyman Şah ülkesinin kuzeybatısı olan Kütahya, Simav, Emet, Tavşanlı çevrelerini çeyiz olarak verdi.

Devlet Hatun, V. Osmanlı Padişahı Çelebi Mehmet'i 1382 yılında Edirne sarayında dünyaya getirdi. Daha sonra İsa Çelebi, Mustafa Çelebi isimli oğulları da Yıldırım Beyazıt ile evliliğinden doğan diğer çocuklarıdır. Hatun'un oğlu Çelebi Mehmet Han, Mevlana Hazretlerinin bütün

torunları gibi, diğer kardeşleri ile birlikte "Çelebi" unvanı almıştır.

Yıldırım Beyazıt Edirne'de iken ona sormadan kızları Hundi Sultan'ın Emir Sultan'la evlenmelerini sağlamıştır. Yıldırım Beyazıt'ın bilgisi dışında gelişen bu evliliğe çok kızdığı fakat ayara giren hatırlı kimselerin kendisini sakinleştirdiği söylenir. Bu olay Devlet Hatun'un ne kadar güçlü ve kararlı bir kişiliğe sahip olduğunu göstermektedir.

Devlet Hatun, Yıldırım Bayezid Han ile 25 yıl evli kaldı. Sultan'ın 1402'de esirken ölmesinden yaklaşık 9 yıl sonra 1411 yılında Bursa'da vefat etti. Ömrünün son yılları hüznü dolu olarak geçti. Bu dönemde çocuklarının Osmanlı'nın birliğini sağlamak amacıyla birbirleriyle savaşarak geçirmelerine tanıklık etti.

"Ak Türbe" olarak bilinen kabri, Bursa Yeşil Külliyesi'nin altında yer alan Meydancık mahallesinin Sevindik sokak ile Cami sokağının kesiştiği yerdedir. Türbe, Çelebi Sultan Meh-

met tarafından annesi Devlet Hatun adına, 1412 yılında yaptırılmıştır. 5,75 x 5,75 metre ölçülerinde kare planlı olan türbenin üzeri sivri külahlı bir kubbe ile örtülüdür. Kubbe kasnağında baklava motifleri veren bir kuşak ile betozonik bir stilde yapılan türbe, külahlı türbelerin son örneklerindendir. Türbenin kubbesi, köşelerde mermer kemerler, aralarda ise dört mermer sütun üzerindedir. Kubbenin içi helozonik ve hoş bir tarzda yapılmışken, dışı Selçuklu tarzında ve sivridir.

Türbede her tarafı yazılı mermer bir sanduka bulunur. Sandukanın başucunda Arapça olarak şu metin vardır: **"Bu mübarek türbe, örtülü, namuslu, kadınların sultanı Devlet Hatun'dur. Hicri 816 senesinin Şevval ayında vefat etmiş olup Bayezid Han oğlu Büyük Sultan Mehmed Han'ın "Allah Mülkünü Daim Eylesin" annesidir."**

Bahçesinde yaşlı bir servi, Devlet Hatun'a arkadaşlık etmektedir.

Muradiye Türbeleri

Muradiye Türbelerini Doğan Yavaş şu şekilde ifade etmektedir: “Camisi, imareti, medresesi, hamam ve türbeleri ile Bursa’ya silinmez bir damga vuran Muradiye, Orhan Gazi devrindeki fetih günlerinin saflığı ve temizliğini koruyup muhafaza edebilmiş nadir mahallerden biridir.”

Külliyenin bütün yapıları, özellikle de uzun zamandır onarılmadan kalmış ve neredeyse harabeye dönmüş olan türbeleri restore edildi ve halkın hizmetine açıldı. Külliye de yer alan türbeler şunlardır:

- Sultan II. Murad Türbesi,
- Şehzade Alaaddin Türbesi,
- Hüma Hatun Türbesi,
- Gülbahar (Ebe) Hatun Türbesi
- Gülşah Hatun Türbesi,
- Şehzade Mustafa ve Cem Sultan Türbesi,
- Mükrim Hatun Türbesi,
- Şirin Hatun Türbesi,
- Şehzade Mahmut Türbesi,
- Şehzade Ahmet Türbesi,
- Gülruh Hatun Türbesi,
- Şehzade Mustafa Türbesi,
- Saraylılar Türbesi,

Bursalı Mutasavvıflar

Prof. Dr. Mustafa Kara, Bursalı mutasavvıfları şu şekilde tarif etmektedir:

Bursa’nın gönül adamları altı asırdan beri bütün insanlığa fikir ve düşünceleriyle hizmet etmektedirler. Bunların bir kısmı bu topraklarda doğmuş, bazıları uzak diyarlardan gelerek kervana katılmış bir bölümü de buradan aldığı feyzi başka coğrafyalara taşımıştır.

İşte onların meşhurlarından birkaç tanesi...

- Süleyman Çelebi (öl. Bursa, 825/1422)
- Eşrefoğlu Rumî (öl. İznik 874/1469)
- Dede Ömer Sikkînî (öl. Göynük, 880/1475)
- Üftade (öl. Bursa, 988/1580)
- Lâmiî Çelebi (öl. Bursa, 938/1531)
- Gazzîzade Abdullatif Efendi (öl. Bursa, 1247/1831)
- Hüsameddin-i Bursevî (öl. Bursa, 1042/1632)
- Bursalı Mehmed Tahir (öl. İstanbul 1925)
- Mehmed Şemseddin Efendi (Ulusoy) (öl. İstanbul, 1936)
- Sadettin Nüzhet Ergun (öl. İstanbul 1946)

Bursa’da Yetişenler:

- Şeyh Vefa (öl. İstanbul, 896/1491)
- Aziz Mahmud Hüdayî (öl. İstanbul, 1038/1628)
- Gavsî Dede (öl. İstanbul, 1109/1697)
- Hoca Hüsameddin Efendi (öl. İstanbul 1280/1864)

2. Murat Türbesi

Cem Sultan

Gülruh Hatun Türbesi Kapısı

Şehzade Mahmut

Şehzade Mustafa

2. Murat Türbesi

Saraylılar Türbesi

Şehzade Mustafa

Şehzade Mahmut Türbesi Kapısı

Şehzade Mustafa

Şehzade Mahmut ve Ebe Hatun